

Tekst udarbejdet af Inger Ulleberg til inpraxis i anledning af udgivelsen af hendes bog

«Kommunikasjon mellom elev og lærer»

Å snakke med barn om livet deres

Hvis barn strever på skolen – eller andre steder - kan det være vanskelig å få tak i hvordan de faktisk opplever sin hverdag. Det kan være vanskelig for barna å sette ord på det, og det kan være utfordrende for dem å fortelle om hva de ikke trives med. Av og til har ikke barna helt oversikt over sin situasjon selv, og de kan kjenne et ubehag, få hodepine eller vondt i magen uten riktig å kunne sette ord på over hva som skjer. Gjennom samtale med en voksen kan de sammen utforske situasjonen, og her kan en metode som *hverdaglivsforankret samtale* være til hjelp. I denne metoden går man praktisk til verks, og prøver sammen med eleven å utforske hverdagen gjennom å bruke *tid* som et organiserende prinsipp (Gulbrandsen 2017).

Samtalen med barnet eller ungdommen dreier seg om å utforske en tidsperiode eller en begivenhet i deres liv. Det kan være dagen i går, skoledagen i dag, storefri, siste gruppearbeid i samfunnsfag eller sist du var på fotballtrening. Rekkefølgen på hendelsene er tråden du spinner samtalen rundt, og du undersøker nøye hva som skjedde, hvem som deltok, og hvem som gjorde eller sa hva. Dette er en utforskende samtale der den voksne ikke skal komme med sine vurderinger og heller ikke bygge forutinntatte meninger inn i spørsmålene som stilles. Det er forskjell på å spørre "Hvem leker du med i friminuttene?" og "Hva gjør du i friminuttene?". Hvis man spør barnet "Hva liker du best å gjøre etter skoletid?", blir det implisert at eleven faktisk liker noe. Ved å spørre "Hva gjør du når du er ferdig på skolen?", kan du få en beskrivelse som dere så kan utforske nærmere.

I spørsmålet «Hvordan feirer du bursdag» ligger implisitt ideen om at bursdager feires, mens ved å spørre «Hva gjorde du på bursdagen din?» kan du få noen andre historier. Det er en utfordring å stille spørsmål uten å legge meninger og intensjoner inn i spørsmålene, og det er også en utfordring å holde egen vurdering om det barnet eller den unge forteller, tilbake. Det er fort gjort for en lærer å kommentere at «det høres hyggelig ut» eller «så fint at du har noen å leke med», men i denne utforskende samtalen er vi opptatt av å lytte til barnets tanker og vurderinger. Vi skal holde tilbake

egne vurderinger av det eleven sier og heller og la nysgjerrighet prege hvordan vi følger opp barnets utsagn.

En lærer er urolig for hvordan Espen trives på skolen og i klassen, og hun bestemmer seg for å ha en hverdagslivsforankret samtale med gutten. Hun vil undersøke grundig hva han kan fortelle om tidsperioden fra han går hjemmefra og til han kommer inn i klasserommet, og gjennom å stille Espen konkrete spørsmål får hun et viktig innblikk i hva som skjer med Espen. Hun får vite at han alltid går alene til skolen, og at andre elever fra klassen går forbi ham og roper «hei», men han snakket ikke med dem. Hun får også vite at han går bakveien inn i skolegården, og at han skynder seg ned på guttedoen og holder seg der til det ringer inn til første time. Læreren får også høre om hvor usikker Espen er i skolegården, og hvor vanskelig han synes det er å snakke med de andre elevene. Denne samtalen gir læreren et godt og konkret bilde av hvordan Espen har det, og legger grunnlaget for at læreren og Espen sammen kan se om de kan finne noen nye løsninger på de situasjonene Espen syntes er vanskelige.

Prinsippet er altså at man sammen med barnet utforsker hverdagslivet deres med henblikk på hva som skjer, hvem som deltar, og hvordan barnet forstår og opplever det som skjer. Gjennom en slik samtale viser man interesse for barnets eller den unges liv og for hvordan barnet eller den unge skaper mening i det som skjer. Samtalen kan selvfølgelig også være et bidrag i en meningsskapende prosess, der barnet utvikler sine tanker og ideer om det som skjer. Det er viktig å avklare med barnet hva hensikten med samtalen er, og man kan gjerne tegne opp en tidslinje som en visuell støtte i samtalen.

Den voksne skal stille spørsmål for å utvikle en «tykkere» historie, der vi undersøker nærmere hva som skjedde, hvor det skjedde, hvem som deltok, og hva de forskjellige sa og gjorde. Vi kan også spørre om hvordan det så ut, hvilke gjenstander eller aktiviteter som var sentrale i hendelsen, og vi kan gjerne be barnet tegne eller illustrere det de snakker om. Vi kan undersøke om det pleier å være slik, eller om dette var uvanlig, og også følge opp det barnet forteller med spørsmål som

- Hvordan ble en hendelse avsluttet og den neste påbegynt?
- Hvem tok initiativ til en hendelse? Hvem motarbeidet? Hvem deltok eller fulgte opp?

- Hvordan forklarer, opplever eller forstår barnet hendelsen/situasjonen?
- Hvordan tror hun de andre deltakerne opplevde situasjonen?

I tillegg kan læreren undersøke hvordan det pleier å være, hvis dette var et unntak. Det kan også være av interesse å høre hvilke tanker eleven har om hvorfor de må gjøre noe på en bestemt måte, eller hvorfor visse regler er bestemt. I samtale med Nina på elleve år om skoledagen hennes fortalte hun at de alltid måtte gå ut i friminuttene; det var ikke lov å være inne. På spørsmål om hvorfor hun trodde det var slik, sa hun at hun trodde at de voksne syntes det var viktig med frisk luft for barna. Hun utdypet videre hvordan hun hadde det med dette, og forklarte at hun selv fikk ganske vondt i hodet hvis hun var inne hele dagen. Hun fortalte også at hun i grunnen trengte å være ute og få ut litt energi i pausene for å kunne konsentrere seg bedre i timene. Det kan være interessant å utforske hvordan barnet forstår samfunnets eller de voksnes begrunnelser, og å høre hvordan de selv skaper mening i det som skjer.

Metoden bygger på forskningsmetoden «livsformsintervju» utviklet av den norske psykologen Hanne Haavind (Haavind 1987), og er videreutviklet til «hverdagslivsforankret samtale» av bl.a. professor Liv Mette Gulbrandsen (Gulbrandsen, Øien & Opsahl 2014).

(Teksten er en bearbeidet versjon av s.144-146 i Ulleberg, I. (2020). *Kommunikasjon mellom elev og lærer*. Bergen: Fagbokforlaget)

Litteratur:

Gulbrandsen, L. M. (2017). Livsformsinterview med barn. I J. Kampmann, K. Rasmussen, & H. Warming (Red.), *Interview med barn*. (ss. 51-69). København: Hans Reitzels Forlag.

Gulbrandsen, L. M., Øien, I., & Opsahl, K. (2014). Utforskende framgangsmåter i forskning og profesjonell praksis. I L. M. Gulbrandsen (Red.), *Barns deltakelse i hverdagsliv og profesjonell praksis - en utforskende tilnærming*. (ss. 75-99): Universitetsforlaget.

Haavind, H. (1987). *Liten og stor: mødres omsorg og barns utviklingsmuligheter*. Oslo: Universitetsforlaget.